

Constantin CATRINA

Muzicienii noștri și viața muzicală din Transilvania Correspondență inedită

În ultimele decenii ale secolului al XIX-lea și încă în alți zeci de ani de la începutul secolului XX au existat în Transilvania numeroase asociații și societăți culturale și bisericești care au avut ca obiectiv propășirea artelor: plastică, literatură și muzică; dintre acestea **Astra** și **Societatea pentru crearea unui fond de teatru român (S.T.R.)** se vor impune în mod cu totul special. Folosindu-se de cadrul organizatoric și, evident, de renumele, lor, corurile au constituit mai întotdeauna liantul unor noi începuturi artistice; din cadrul acestor mici reuniuni muzicale se vor selecționa interpreți pentru piesele de teatru, pentru diferite concursuri cu caracter literar și muzical. Ascultându-l, de pildă, pe cântărețul Nicolae Popovici (1857-1897) cu prilejul concertului de constituire a **Reuniunii muzicale din Caransebeș**, cronicarul evenimentului nota cu entuziasm: „Iată și aici un exemplu spre a proba că ce păcat că **Societatea pentru fond de teatru român** nu poate încă dispune de un capital atât de mare, ca să acorde stipendie unor tineri cu talent muzical.” (*Familia*, Oradea, anul XIII, 1877, p. 204)

Și chiar în primii ani ai secolului XX, în 8 iunie 1903, vicepreședintele S.T.R.-ului, Virgil Onițiu (1864-1915), arăta că „...în scopul de a pregăti puteri de seamă pentru arta dramatică și muzicală, va oferi stipendii la tineri ori dame cu aplecare către cariera dramatică ori muzicală. (Constantin Cuza și Maria Lambucă, *Societatea pentru crearea unui fond de teatru român*, Brașov, Casa județeană a Creației Populare, 1971, p. 118)

Beneficiind, deci, de ajutorul financiar al S. T. R., tinerii studioși în domeniul muzicii se vor face repede cunoscuți; turneele artistice din anii 1911, 1912 și 1913 – „o inovație pe teren cultural-artistic și muzical, cuprinzând în program doine, arii românești, arii clasice, duete și terțete, din opere și oratorii din literatura clasică” (Ștefan Mărcuș, *Muzica teatrul în Bihor*, Oradea, Tiparul tipografiei diecezane, 1935, p. 144) – vor aduce la rampa scenei transilvane, mai ales, interpreți lirici și instrumentiști precum: Ștefan Mărcuș, Ionel Crișan, Aca de Barbu, Alma Cornea și Ana Voileanu, cât și alte nume evidențiate cu prilejul concursurilor de creație ale artei sonore autohtone: Guilelm Șorban, I. Cl. Juga, Aurel Popovici, Dariu Pop și alții. (Octavian Lazăr Cosma, *Hronicul muzicii românești*, vol. VII, București, Editura Muzicală, 1986, p. 376-38)

Evident, în acest mănunchi de scrisori inedite, ne vom întâlni și cu numele lui George Enescu, Tiberiu Brediceanu, Filaret Barbu, Constantin Bobescu, Paul Richter, A. P. Bănuț și Horia Petra-Petrescu, Traian Grozăvescu, Nicu Corfescu, Timotei Popovici, cu Nicolae Stoicovici și George Ucenescu care, în împrejurări artistice speciale, vor contribui la propășirea și dinamizarea vieții muzicale românești din Transilvania, atât prin interpretare, cât și prin creație și pedagogie

muzicală. Citindu-le astăzi „destăinuirile” vom parcurge, împreună cu ei, cu muzicienii noștri, acele câteva aspecte din viața lor, împreună cu reușitele artistice și de creație pentru care au lucrat cu dârzenie și devoțiune.

I

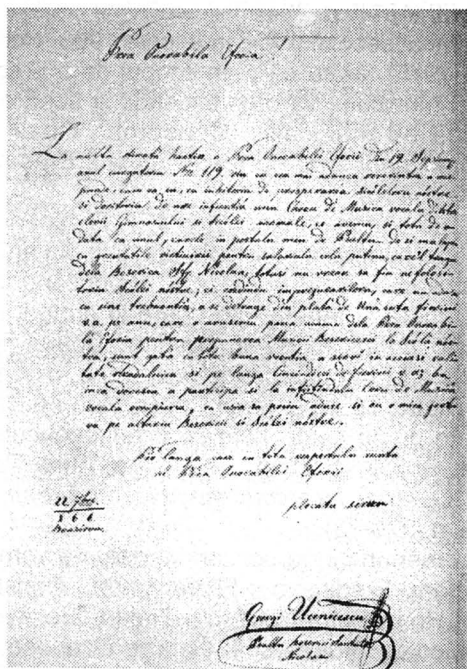
George Ucenescu către Eforia școalelor din Brașov

Brașov, 19 august [1]870

Către Onorabila Eforie a școalelor gimnasiali și normali rom[ânești] răs[ăritene] din Brașov

Onorabilă Eforie¹,

Subscrisul ca profesore de musica bisericească a cântat în clasele gimnasiali și normali în 6 ore pe săptămână gratis de la anul 1854 și până la anul 1864; cari de la 1864 în trei ani a primit subscrisul câte 100 fiorini pe fiecare an după hotărârea Onora[bilei] Eforii și în fine pentru anii 1868, 69 și 70 numai câte 50% v[alută] a[u]striacă.

¹ Arh. st. Brașov. Fondul Eforia școalelor, dosar nr. 220.

Subscrisul acum vă roagă prin aceasta ca Onor[ata] Eforia să binevoiască a lua în dreapta considerare anii de serviciu, osteneala și responsabilitatea ce cade pe subscrisul pentru studiul său de cântare (ce este obligat în clasele normale) să decidă pe viitor, dacă se poate, un salariu mai potrivit, cel puțin măcar fr.[anci] 100 v.[alută] a.[ustriacă] pe an, mai cu seamă din acest punct de vedere, ca: subscrisul inspectorat de școale prin instrucțiunea sa din anul 1869 paragraf 46 împărțește cântarea bisericească cu desăvârșire în 4 ani; așa că oricare elev cu fire de cântare și auz bun – [i]eșind din clasa 4-a normală să fie în stare a cânta în biserică la strană după tipic.

Profesorul de cântare are și va avea totdeauna de lucru compunând aceste cântări pe semne musicali vizibile și pe cel mai lesnicios metod, a cânta elevilor măcar 6 ore pe săptămână.

Prin urmare subscrisul pretinde cu tot dreptul acest mic salariu iar neputându-se încuviința aceasta de Onorabila Eforie – nu rămâne alta decât aceea, ca: Onorabila Eforie să așeze alt profesor de muzica bisericească în locul subscrisului iar subscrisul mulțumindu-să și el cât de puțin la cultivarea elevilor săi.

Rămân al Onorabilei Eforii stimator și voitor de bine!

Grigore Ucenescu¹, protopsalt și profesor de muzica bisericească

II

Reuniunea Femeilor Române din Brașov către Nicolae Stoicovici

Brașov, 1/14 septembrie 1905

Stimate d[omnule] Stoicovici²,

Frumoasele rezultate, ce le-ați dovedit cu elevele Internatului nostru de cântări³, a îndemnat comitetul nostru să vă aleagă în aceleași condițiuni ca și până acum și pe anul școlar 1905/6 de profesor de cânt pentru internat.

Vă rugăm să binevoiți a primi funcționarea fixând orele în înțelegere cu ceilalți colegi și colege.

Brașov în șed[ința] Comitetului R[euniunii] F[emeilor] R[omâne] ținută în 1/4 septembrie 1905.

Elena Săbădean
președintă

Ioan Lenger
secretar

¹ George Ucenescu (1828-1896), protopsalt, profesor și compozitor de muzică bisericească în Șcheii Brașovului.

² Arh. st. Brașov. *Fondul Reuniunea Femeilor Române din Brașov*, doc. nr. 6148.

³ *Internatul de fetițe* s-a înființat în anul 1866 (Arh. st. Brașov, FRFR Brașov, doc. nr. 1095 și doc nr. 2185). Despre Nicolae Stoicovici vezi studiul nostru: *Privire asupra unui capitol de învățământ muzical românesc la Brașov (1850-1918)*, în *Studii de Muzicologie*, vol. XIX, București, Editura Muzicală, 1985, p. 214-236.

III

**Augustin Bena către Societatea pentru
crearea unui Fond de Teatru Român Braşov¹**

Sibiu, 8 septembrie 1909

Onorat Comitet Central!

În legătură cu scrisoarea Onoratului Comitet nr. 88/[1]909 pentru cenzurarea
compozițiilor d-lui Dr. I. Iuga² am onoare a raporta[:]

1. „Cântece și plângeri” – o colecție de cântece populare parte noi, parte
publicate mai înainte și de alți autori, ar costa tiparul pentru 1000 ex[emplare] cca
200 cor[oaane]. Ar fi de dorit, ca autorii noștri, când publică piese populare aranjate,
să se intereseze puțin de literatura noastră muzicală și să nu se ocupe tot cu
aranjarea de cântece populare, cari sunt deja fixate.

¹ Arh. st. Braşov. Societatea pentru crearea unui Fond de Teatru Român, doc. nr. 7752/11.

² Iustin Claudiu Iuga, compozitor; cele câteva cronici muzicale publicate în ziarul *Înfrățirea*, Cluj, 1920, le-a semnat astfel: Iustin Cloşca-Juga.

IV

Aurel Popovici către Societatea pentru Fond de Teatru Român

Ticvanu Mic, 5 octombrie 1910

Stimate Domnule Secretar!

Am onoare a trimite aici 5 caiete cu compozițiuni muzicale în 18 bucăți (3 bucăți pentru coruri de copii, 3-4 voci; 9 bucăți pentru coruri bărbătești, în 4 voci; 5 bucăți pentru coruri mixte, în 4-6 voci și o *baladă* pentru cor mixt, în 6 voci cu acompaniament de pian) aranjate și destinate pentru a forma vol[umul] al II-lea (în circa 100 pagini) al compozițiunilor mele muzicale tipărite.¹

Având aceasta în vedere, vă rog să binevoiți a admite cântecele mele spre cenzurare, și dacă valoarea lor va atinge măsura recerută, a le propune comitetului pentru a mi se vota spre tipărirea lor suma de 600 cor[oane], puse la dispoziția comitetului pentru sprijinirea, în tot anul, a editorilor de melodii populare (vezi adun[area] gen[erală] [a S. T. R.] din an[ul] 1908; propunerea D[omnu]lui Valer Braniște² punctul 8). Dacă nu mă înșel, suma aceasta nu știu să se fi dat cuiva până acum.

La caz dacă voi putea fi sprijinit cu suma recerută [pentru] tipărirea opului meu, mă și angajez a scoate anual – în editură proprie – 100 pagini tipar, compoziții proprii și aranjamente de cântece populare pentru tot felul de coruri, punând în tot anul 10 esemplare la dispoziția comitetului.

Dacă din orișicare motiv, nu voi putea fi sprijinit din fondul acesta, rog a mi se vota – dacă se poate – vreun premiu din „Fondul Dr. I. Mișu” destinat de fondator (la adunarea generală din anul 1909 la Alba Iulia) pentru premiarea pieselor teatrale și compozițiunilor muzicale.

Repetându-mi rugarea, așteptând retrimiterăa manuscriptului meu cenzurat și însoțit de un răspuns favorabil sunt nădăjduitor, Ticvanu Mic, la 5 octombrie 1910.

Cu distinsă stimă, Aurel Popovici³

¹ Arh. st. Brașov. *Societatea pentru crearea unui Fond de Teatru Român*, doc. nr. 7754/4.

² Valeriu Braniște (1869-1928), publicist și om politic.

³ Aurel Popovici, teolog și compozitor. A compus lucrări corale și instrumentale; a participat la concursurile de creație muzicală: „Fondul Dr. Ioan Mișu” (1911) și „George Enescu” (1913).

V

Ștefan Mărcuș către Aurel P. Bănuț

Viena, 11 noiembrie 1911¹Frate Aurel!²

În fine am primit și oficios rescriptul despre absolvirea soborei de didactru. Îmi țin de datorință să-l înaintez, să vă convingeți despre adevăr și din actul oficios, cu rugarea, ca să ai bunătaea să mi-l înapoezi. În Reversul amintit am fost silit ca să mă oblig, că la cas deacă aș părăsi Academia ori din bună voie ori fiind eliminat, taxa de didactru o voi rolu în întregimea ei. Fără nici un pericol cred că am putut subscrie acest act.

Sunt invitat de Societatea Arbeiterverein ca să iau parte cu un rol mai mic la reprezentațiunea operei „Die Verschmorenen” de Schubert³. Fiind în fruntea acestei Soc[ietăți] – la reprezentație interesează mai mulți critici importanți – natural că am primit. În săptămâna trecută am avut inspecție de director la cl.[asa] de operă. Succes peste așteptare. În cea viitoare cânt la o seară Liszt⁴, 4 cântece franțuzești.

Îți mulțumesc pentru timbrarea emitentei – primind timbre-ți-l înapoez.

Târgul încă nu s-a închis. Până la Crăciun avem speranța bună să se isprăvească. Am să încep în colonie serile de popice, unde nu voi lua parte.

Tot cele vechi, cu muncă multă și sănătoși. Aș dori să mai aud ceva și despre tine.

Dorindu-ți cele bune, cu sănătate, te sărut frățește.

M[ărcuș] Ștefan⁵

¹ Arh. st. Brașov. *Fondul S.T.R.*, doc. nr. 7788/18.

² Aurel P. Bănuț (1881-1970), scriitor, ziarist, director artistic al S.T.R.

³ Franz Schubert (1797-1828), compozitor.

⁴ Franz Liszt (1811-1886), compozitor, pianist, dirijor și pedagog.

⁵ Ștefan Mărcuș (1886-1953), cântăreț, avocat și inspector al artelor pentru Transilvania și Banat. Noi date despre Ștefan Mărcuș vezi la: Octavian Lazăr Cosma, *Ștefan Mărcuș...* „Tenor cu viitor mare”, în *Muzica*, București, nr. 3, 2001, p. 66-82.

VI

Horia Petra-Petrescu către Ștefan Mărcuș

Brașov, 31 mai 1913

Dragă Mărcuș¹,

Mă bucur din inimă de succesele repetate în turneul acesta. Eram sigur de ele – dar mă umple de încredere în viitor faptul că și publicul s-a arătat mulțumit. Dacă se interesează publicul este un semn că viața noastră culturală începe să fie mai intensivă.

În nr. 3 al „Revistei teatrale”², care apare la 10-15 zile, vă aduc fotografiile și un articol despre turneu³.

Noi ne pregătim pentru Congresul femeilor române⁴ și sperăm să avem o mulțime de oaspeți.

Pregătiri febrile la cor, pentru „Cavaleria rusticana” și „Șezătoarea”⁵.

De-ar putea fi și Tib.[eriu] Brediceanu⁶ la probe – acum e la Lukács pürdö⁷ pentru dureri reumatice – de sărbători speră să fie aici.

¹ Ștefan Mărcuș (1886-1953), prim tenor la Opera din Troppau și apoi la Teplitz – Salzburg unde interpreta roluri din operele: *Boema*, *Faust*, *Povestirile lui Hoffmann*, *Rigoletto*, *Nevestele vesele din Windsor*, *Madama Butterfly*, *Flautul fermecat* etc.

Din anul 1910 este trimis, ca bursier, de către Societatea pentru crearea unui Fond de Teatru Românesc (S.T.R.), la Academia de Muzică din Viena. În această calitate, vara, între anii 1911-1914, participă la turneele artistice din Ardeal și Banat.

Revenind în țară, la Oradea, profesează avocatura; este inspector al artelor, pentru Ardeal, Banat, Crișana, până în anul 1939.

Din anul 1945 este arhivar la Cluj.

² *Revista Teatrală* (1913-1914), publicație bilunară patronată de către S.T.R.; director și redactor responsabil: dr. Horia Petra-Petrescu.

³ Pentru programul tumeelor artistice (teatrale și muzicale), inițiate de către S.T.R., vezi: Ștefan Mărcuș, *Un turneu muzical*, în *Revista Teatrală*, Brașov, nr. 3, mai-iunie 1913, p. 159; *Două turneuri artistice (1912-1913) ale foștilor noștri bursieri*, în *Revista teatrală*, Brașov, nr. 5, septembrie-octombrie 1913, p. 339.

⁴ Cu referire la Congresul femeilor române de la Brașov (1913) inițiat de către Maria Baiulescu (1860-1914).

⁵ În zilele de 3, 5 și 7 iunie 1913, cu prilejul *Congresului femeilor române de la Brașov*, Reuniunea de muzică (dirijor Gh. Dima) prezintă, într-un spectacol de amploare, lucrările: *La șezătoare* (scenă lirică) de Tiberiu Brediceanu – și nu *La seceriș* cum se poate observa în unele lucrări de specialitate (C. Zamfir, *George Dima*, București, 1974, p. 120) – și *Cavalleria rusticana* de Pietro Mascagni. au interpretat: Veturia Triteanu, Elena Juga, George Folescu, Ștefan Mărcuș și Maria Moga; regizori: Hans Bulhard și A. P. Bănuț.

⁶ Tiberiu Brediceanu (1877-1968), compozitor și folclorist, membru fondator al Operei Române și al Teatrului Național din Cluj (1919), al Conservatorului de Muzică din Cluj și al Societății Compozitorilor Români (1920).

Din anul 1913 a îndeplinit și funcția de secretar al S.T.R.; în această calitate, Tiberiu Brediceanu a semnat și câteva rapoarte de activitate cu tema: *Chestiunea teatrului nostru* și *Societatea pentru fond de teatru român* (1914); *Problema teatrului și a muzicii la Brașov* (1940).

⁷ Lukács-pürdö – băi pentru tratament în orașul Buda (Ungaria).

Vă sărut pe toți cordial și vă doresc tot binele. Unde să vă trimit revista?
Salutări bunilor cunoșcuți din Seliște¹
Al tău,

Horia Petra-Petrescu²

„Revista de muzică și de teatru”
De la
de prezenta!

Vă încredințăm cu încredere vestea a primit
Spitalul din Seliște a primit la reprezentare prin
Lui Ștefan, Comitetul de Seliște și altele
cauza noastră este organizată din partea noastră
a tuturor, pentru a cunoaște situația
generală din Seliște (1913), și organizarea
reprezentărilor noastre pentru a avea
1913 de noi (10 zile din noi și așa)

Regina, în 20 zile, totuși, sunt a noi
la cunoașterea, pentru a cunoaște situația
ce în prezent. Pentru Seliște?

honor
n. pet.

Brașov, 30 ianuarie 1913.
H. Petra-Petrescu
Revista de muzică și teatru
Brașov

¹ Bibl. Academiei Române - Cabinetul de manuscrise. Fondul Ștefan Mărcuș, S/6/CVXXXIII.

² Horia Petra-Petrescu (1884-1962), publicist și scriitor. Între anii 1913-1914 a condus *Revista teatrală* de la Brașov.

VII

Traian Grozăvescu către Ștefan Mărcuș

Lugoj, 21 august 1926

Dragă frate Ștefanel!

Scrisoarea ta am primit-o și mă grăbesc a-ți răspunde d-aici, fiindcă mâine plecăm deja la Viena.

Înainte de toate primește, Ștefane dragă, felicitările noastre de numirea ta. Sper și o doresc din tot sufletul, ca bunul Dumnezeu să te ajute și să-ți dea în fine bucurie în noul tău post de prefect de unde numai invidia și intrigii te-au scos.

Apropos! Invidie – intrigii! Referitor la articolul apărut în *Nagyvárad Estilap*.

Este un articol intenționat răuvoitor atât din partea ziaristului cât și din partea individului al cărui nume [refuz] a scrie aici – ar fi o îndejosire epistolei aceste.

Articolul întreg este bazat pe minciuni și calomnii, ceea ce reiese din faptul că Opera – care a dus chestia înaintea judecății – a fost refuzată. Este caracteristic însă, că eu până azi n-am nici o înștiințare de la judecătoria.

În general cum sunt eu tratat în țara mea natală – ar trebui să scriu o „tragedie” ori poate mai bine zis „comedie”. De exemplu, am azi aici un concert la care biletele erau deja vândute înainte ce fixasem termenul. Totuși scriau ziarele din Timișoara că concertul meu a fost abzis din cauză că lumea n-a voit să participe. La acest concert după ce tipărisem bilete, le-am trimis la Direcția financiară pentru a le ștampila. Frate dragă, mi-au furat 2 loje pur și simplu, și deabia prin parchet și poliție mi-a reușit a le primi îndărăt.

Și organul oficios vorbește despre mine ca despre un străin. Am citit o depeșe oficioasă în care se scrie: „Grozăvescu artist străin a cântat azi un concert în limbă străină”. Era vorba despre concertul meu din Caransebeș, unde era cu mine Tiberiu Brediceanu personal și în toată seara cel mai mare succes l-am avut cu doinele sale, așa că publicul l-a aclamat chiar și pe el. Martor este el în persoană. Iartă-mă, Ștefane dragă – că-ți scriu toate astea, dar tu mă înțelegi și știu că afară de tine și Tiberiu Brediceanu n-am pe nimeni cu care să pot vorbi sincer. Mă bucur deja acum, că o să te revăd în toamnă la Viena. O să am poate ocazia să mă auzi la Volksoper d-acolo și poate te vei convinge personal despre calitățile mele ca artist – în orice caz numai în comparație cu cei d-aici!

Dar parcă Dumnezeu vrea să mă convingă că n-am ce căuta acasă. Vezi ce trist este asta pentru un artist român! Dar destul cu melancolia! Ne bucurăm de a ta revedere în curând la Viena¹.

Ce-ți fac copiii? Sărută-i din partea noastră. Nevasta mea vă trimite multe salutări – eu sărut mâinile doamnei iar pe tine te-mbrățîșez cu drag. Al tău vechi sincer devotat,

Grozăvescu¹

¹ Bibl. Academiei – Cabinetul de manuscrise. *Fondul Ștefan Mărcuș*, S/21/CLXXXIII.

VIII

Filaret Barbu către Mihail Gr. Poslușnicu

Lugoj, 15 aprilie 1927

Stimate domnule profesor²,

Cu data de azi apare *Revista muzicală*³ a asociațiunii noastre⁴, pe care vă rugăm s-o faceți cunoscută și-n părțile D[umnea]voastră. Știu cu ce greu poate să se susțină o publicațiune românească; noi contăm la bănățeni să ne dea sprijin material, iar de la frații munteni și moldoveni, cerem sprijin moral.

Am reprodus o parte din articolul Dv. „Instrumente muzicale la români”⁵, care interesează pe cititorii noștri. Vă rog, a ne scrie câte-un articol pe seama revistei noastre, căci – cum bine știți – în materie muzicală avem așa puțini scriitori și referenți muzicali.

La scrisoarea Dv.⁶ n-am putut răspunde, căci nu eram în Lugoj; de câteva săptămâni sunt iarăși acasă, reîntorcându-mă [de] la Viena. Până azi am avut foarte mult de lucru, chiar și azi sunt ocupat cu administrația revistei. Referitor la activitatea maestrului I. Vidu⁷, o să vă comunic imediat după ce primesc de la Dv. întrebările, căci nu înțeleg despre care activitate este vorba.

Vă rog, a ne trimite rev[ista]⁸ Dv.; vom face acum schimbul cu a noastră, pe care v-o trimit poimăine, în mai multe exemplare.

Cu stimă, Filaret Barbu⁹

¹ Traian Grozăvescu (1895-1927), tenor de mare talent. A debutat la Cluj (decembrie 1920) în *Madama Butterfly* de G. Puccini. A mai cântat la București, Viena, Budapesta, Berlin interpretând roluri de referință pentru operele: *Boema*, *Tosca*, *Aida*, *Carmen*, *Rigoletto*.

Presa de specialitate îi alătură numele de cel al lui Enrico Caruso.

Despre activitatea solistică desfășurată de Traian Grozăvescu la Opera Română din Cluj, vezi: Ion Gherghel, *Viața muzicală în Ardealul de după Unire*, Cluj, Tipografia Națională, 1939, p. 18-19; Jean Bobescu, *Vocea de aur a lui Traian Grozăvescu*, în: Iosif Sava, *Amintirile muzicienilor români. Dialoguri. Evocări. Confesiuni*, București, Editura Muzicală, 1982, p. 26-28; Liviu Brumariu, *O voce de neuitat în marea artă a muzicii de operă*, în *Opinia Națională*, București, nr. 85, 13 martie 1995, p. 5.

² Bibl. Academiei Române – Cabinetul de manuscrise. *Fondul Mihail Gr. Poslușnicu*, S/8/CLXXII.

³ *Revista Corurilor și Fanfarelor Române din Banat* (data apariției primului număr: 15 aprilie 1927).

⁴ *Asociația Corurilor și Fanfarelor Române din Banat* (1926-1949).

⁵ Compară cu textul articolului: Mihail Gr. Poslușnicu, *Instrumente muzicale la români*, în *Armonia*, Botoșani, nr. 5-6, 1926, p. 1-7 și nr. 7-8., 1926, p. 1-9.

⁶ Mihail Gr. Poslușnicu (1871-1936), pedagog, muzicolog, compozitor și dirijor.

⁷ După cele publicate în *Istoria muzicii la români*, București, Editura „Cartea Românească”, [1928], p. 101, se poate constata că Mihail Gr. Poslușnicu nu a avut la îndemână, în timpul adecvat, informațiile solicitate lui Filaret Barbu, cu privire la viața și activitatea compozitorului bănățean Ioan Vidu (1863-1931).

⁸ *Armonia*, revista profesorilor de muzică, Botoșani, 1924-1935.

⁹ Filaret Barbu (1903-1984), compozitor, dirijor și profesor.

IX

Societatea filarmonică din Brașov [către Constantin Bobescu]

Brașov, 1928

Domnule Președinte¹

Legăturile între societățile noastre² trebuiesc căutate înapoi cu câteva decenii și chiar dacă eu nu le-aș ști istoricul societății noastre ni le arată, că au fost mari și foarte prietenești, mai ales în timpul când regretatul maestru G. Dima a fondat și a ridicat societatea d[umnea]v[oastră] și când de nenumărate ori am avut plăcerea a conlucra la prestațiile marilor oratorii și opere. Ne bucurăm că această societate după un repaus, care și pe noi ne-a durut, dezvoltă o activitate demnă de trecutul ei³ - fapt care ni-l confirmă mai mult zelul conducătorilor. Dorim din suflet ca aceste legături să fie trainice și de durată.

X

A. H. Cohen către Direcția Minelor din Petroșani

1929

Domnule director!

Înainte de a se ambarca, anul acesta, pentru America, marele nostru maestru George Enescu, cu ocazia turneului ce-l întreprinde în acest sezon, ar dori să vă viziteze și să dea un concert în seara de joi, șapte noiembrie a.c. în orașul D[umnea]voastră⁴.

¹ Arh. st. Brașov. *Fondul Societatea filarmonică din Brașov*, pachetul 1, dosar nr. 1-3; corespondență, în cionă, nedată și nesemnată.

² Cu referire la concertele vocal-simfonice ale Reuniunii de gimnastică și cântări susținute, în mod special, cu sprijinul Societății filarmonice din Brașov, precum: N. W. Gade – *Cruciații; Crăiasa ielelor*; C. Kreutzer – *O noapte în Granada*; G. F. Händel – *Juda Macabeu*; *Josua*; J. Haydn – *Anotimpurile și Creațiunea*; R. Schumann – *Cei doi grenadier*; Felix Mendelssohn Bartholdy – *Elias*; G. Dima – *Mama lui Ștefan cel Mare, Hora, Salvum etc.*

³ Cu referire la reluarea activității Reuniunii de muzică „G. Dima”, în anul 1928, sub conducerea compozitorului, profesorului, violonistului și dirijorului Constantin Bobescu (1899-1992). Din același an – 1928 – C. Bobescu va fi și directorul Conservatorului de Muzică „Astra” din Brașov, până în anul 1935, când muzicianul se va transfera la București.

⁴ Arh. st. Deva. *Societatea Petroșani S.A. Direcția Minelor Petroșani*, dosar nr. 20, 1929, fila 524. Scrisoarea adresată de A. H. Cohen poartă următoarea apostilă: „Rog a se răspunde că sala o dăm gratuit, iar pentru plasarea билетelor să se adreseze secretariatului”.

Cu privire la *Recitalul Enescu* (17 noiembrie), ziarul *Avântul* consemna: „Toți românii din Valea Jiului au răspuns ca unul la apel, iar în timpul concertului, ca niște copii cuminiți, au fost numai urechi... A fost un adevărat regal pentru sufletele noastre.” (Țam-bal, *Concertul Enescu*, în *Avântul*, Petroșani, nr. 48, 1929, § p. 2).

XI

Paul Richter către Primăria orașului Brașov

Brașov, 15 septembrie 1930

Domnule Primar,

Nevoile neînduplecabile mă constrâng a mă adresa Domniei Voastre cu respectuoasa mea cerere.

Ca introducere cu onoare menționez, că salariul unui șef de muzică, dotat conform obiceiurilor vechi de dinaintea războiului, n-a fost mare, totuși i-a dat șefului de muzică posibilitatea să facă anual o călătorie de studii la Viena spre a cunoaște muzica cea nouă, de a o procura pentru muzica orașenească.

Astăzi acest salariu nu ajunge nici măcar pentru satisfacerea nevoilor de prima necesitate, pentru că:

1. Sunt nevoit a menține o cameră separată din locuința mea, pentru circulația oficială, și s-o încălzesc pe timp de iarnă;

2. Sunt constrâns în exercițiul funcției mele să am o ținută bine îngrijită – haine și albituri de corp alese, într-o măsură mai largă decât celelalte ocupațiuni;

3. La baluri, la petreceri și aranjamente de binefacere trebuie să contribuie la chetele ce se fac, așa încât retribuțiunea mea, după acest ocaziuni, se cheltuiește, ba chiar se întrece de multe ori, fără ca să mă pot eschiva de sub această obligațiune socială, fără a-mi minimaliza prestigiul de reprezentare;

4. Motivat cere orașul ca șeful ei de muzică să aibă pregătire academică și implicit o cultură generală vastă. Multilateralitatea obligațiunilor ce mi se impun în prezent, față de vremurile de mai înainte, au crescut în mod considerabil, fiind proeminente în ceea ce privește muzica serioasă și distractivă, și cu atât mai grav cu cât legile mă silesc să lucrez cu un personal puțin pregătit, contrar trecutului când efectul în activitate a fost considerațiunea principală și doar aparență de stat;

– toate aceste împrejurări sunt temeinice pentru motivul de a putea declara pe șeful muzicii ca „specialist”, cel puțin [la fel] de temeinice ca la multe alte posturi.

Faptul că eu ca [și] componist și dirigent am fost pus în fața obligațiunilor muzicale grele în Cehoslovacia, Austria și Germania – poate fi de valoare numai pentru orașul [nostru], însă cu însemnătate pentru muzica românească; de ex. la Dresden etc. făcându-i propaganda cea mai aprigă.

Din anexatele 3 foi de salariu se poate vedea, că la 10 iulie am primit lei 9253, la 1 august 9035 – și la 1 septembrie 1930 lei 5561, plus o reținere de 2000 – pentru Casa de economie din care am făcut împrumutul spre a avea din ce acoperi o parte din spesele pentru operațiunea gravă a soției mele, neavând alte mijloace materiale.

PAUL RICHTER-FEIER

anlässlich des 60. Geburtstages von Generalmusikdirektor

PAUL RICHTER

am 16. und 17. November 1935 in Kronstadt-Braşov (Rumänien)

Moise Kido

Din sumele de mai sus reiasă că este o imposibilitate de a conduce în mod corespunzător un institut de artă cu 27 angajați, specialiști, de a avea încăperi de locuit potrivite și în plus de a întreține încă o familie din 5 capete. De fapt în nici o orchestră din lume nu este diferența atât de mică între șeful muzicii și între membrii orchestrei ca la muzica noastră.

În baza motivelor bine demonstrate mai sus, cu onoare rog să binevoiți a dispune încadrarea mea într-un grad corespunzător, mai înalt, și repartizarea mea între „specialiști” pentru anul 1931.

Primiți, vă rog, Domnule Primar, asigurarea deosebitului meu respect ce vi-l păstrez¹.

Paul Richter²

Dir[ector] gen[eral] al Orches[trei] orăș[enești]

¹ Arh. st. Braşov. *Fondul Primăriei Braşov. Orchestra orășenească*, nr. doc. 1583/1930, fila 27.

La întâmpinarea compozitorului și dirijorului Paul Richter, Primăria oraşului Braşov a formulat următorul răspuns:

Ca răspuns cererei Dumneavoastră pentru înaintarea în salariu, avem onoare a vă face cunoscut, conform avizului dat de Comisiunea p[en]t[ru] propuneri de numiri și înaintări, că în baza dispozițiilor legale actualmente în vigoare, cererea D[umnea]voastră nu se poate satisface.

Ordonanța Min[isterului] de Interne nr. 5200/930/înreg. la Primări sub nr. 28767/23/X a.c./ dispune categoric că „până la noi dispozițiuni, sub nici un motiv, să nu se mai facă nici un fel de înaintare a funcționarilor”. În afară de acest motiv, nici în baza normelor de salarizare stabilite p[en]t[ru] personalul orchestrei orăș[enești] prin hotărârea Primăriei nr. 34800/929, nu vi se poate încă acorda o mărire a salariului bugetar, pentru că în acea hotărâre se dispune că avansarea dintr-o clasă, resp[ectiv] grad la altul superior, se poate face numai după un stagiu de cel puțin 5 ani într-o clasă. Or D[umnea]voastră sunteți actualmente în gradul V cl. I cu salariul de bază de lei 1350 lunar de la data de 1 ian[uarie] 1927 (de 4 ani), deci încă nu aveți împliniți cei 5 ani receruți spre a putea fi înaintat în gradul următor de salarizare. Din ședința Delegației Consiliului Municipal. Braşov, 3/XI 1930.

² Paul Richter (1875-1950), compozitor, dirijor, organist și pedagog de renume european.

Opera de căpetenie a lui P. Richter o formează cele șase simfonii, balada *Pasărea morții*; poemul simfonic *Contra filistinilor și bărfitoarelor*; *Cantata funebră*, compusă pe un text propriu: *Două fantezii românești*; *Trei fantezii pe teme ardelenesti*; *Serenada în re major*; *Suita carpatica*, op. 44 în fa major; *Concertul pentru orgă și orchestră* și alte lucrări.

A participat ca și dirijor la festivalurile muzicale: *Beethoven*, 1920 și 1927; *Anton Bruckner*, 1924; *Johann Strauss*, 1925; *Waldemar Brausswern*, 1926; *Schubert*, 1928; *Richard Wagner*, 1931 etc. La pupitrul Societății filarmonice, condusă de Paul Richter, au participat, ca dirijori și soliști, muzicieni români și străini de talie internațională: Richard Strauss (1921); Felix von Weingartner (1923); George Enescu (1923); Karl Straubel (1921) ș.a.

XII

Nicu Corfescu către Direcția Minelor Petroșani

București, 8 decembrie 1934

Domnule Director general!

Sunt 40 de ani de când muncesc pentru propaganda culturală și artistică în toată România Veche iar cea nouă încă din 1903. Astăzi mă găsesc lipsit de vedere (orb) și cu piciorul drept amputat la Spitalul „Pantelimon”, de trei luni de zile. Nu pot merge că am nevoie de o proteză și aceasta costă 5000 lei. Fac apel la generozitatea d[umnea]voastră, rugându-vă respectuos să binevoiți a- mi trimite un ajutor material cum veți crede d[umnea]voastră de cuviință.

În orașul Petroșani am fost de 7-8 ori și am dat concerte ca în orașele mari cu un frumos succes moral și material.

Mulțumindu-vă anticipat, rog să primiți respectuoasele mele salutări!¹

Tenorul Nicu Corfescu

XIII

Direcția Generală a Teatrelor și Operelor Române către Ștefan Mărcuș

Petroșani, 31 martie 1939

Domnule Inspector,

Avem onoare a vă aduce la cunoștință că, în calitatea dvs. de Inspector al Artelor, din Ministerul Cultelor și Artelor, veți avea în supraveghere întreaga mișcare artistică din Transilvania, Banat și părțile ungurene.

În consecință, veți inspecta de câte ori veți crede, școlile de dans autorizate de minister, raportându-ne asupra activității lor și a condițiilor în care funcționează.

De asemenea, veți supraveghea expozițiile colective ambulante pe care le organizează diferiți negustori sau persoane în afară de artă, având grijă să nu producă abuzuri sau fapte care ar putea induce în eroare publicul asupra adevăratei valori a operelor².

¹ Arh. st. Deva. *Fondul Direcția Minelor Petroșani*, dosar 11, 1934 (filă nenumărată).

² Arh. st. Deva. *Comisariatul de Poliție Petroșani*, dosar nr. 2, 1938, fila 137.

Adresa respectivă este o copie redactată pe baza Ordinului Ministerului Cultelor și Artelor, nr. 2396; actul în copie, sub această formă, a fost întocmit de către Comisariatul de Poliție Petroșani.

XIV

Administrația Ținutului Someș-Cluj către Prefectura Timișoara¹

Timișoara, 6 aprilie 1939

Domnule Prefect,

Ministerul Cultelor și Artelor Dir[ecția] Gen[erală] a Teatrelor prin adresa nr. 2398 din 31 martie a.c. ne face cunoscut că D[omnul] Ștefan Mărcuș, inspector al Artelor, a fost delegat și cu lucrări de atribuții referitoare la toate spectacolele publice, în conformitate cu dispozițiile art[icolului] 141-158 din Legea publicată în Monitorul Oficial, nr. 66 din 20 martie 1937.²

Pentru îndeplinirea acestor atribuții, avem onoare a vă ruga să binevoșiți a dispune să se pună în vedere organelor administrative și polițienești, din cuprinsul ținutului nostru, a se da D[omnului] inspector Mărcuș tot concursul, la cerere.

XV

Ioan D. Chirescu către Uniunea Compozitorilor Români București

București, 22 octombrie 1949

Domnule Președinte [Matei Socor],

Subsemnații Ioan Chirescu³, Nicolae Oancea⁴, Achim Stoia⁵, Gheorghe Șoima⁶ și Ilarion Cocișiu⁷, vă aducem la cunoștință următoarele:

Compozitorul Timotei Popovici⁸, în pragul celui de al 80-lea an, se află bolnav, aproape orb, lipsit de mijloace materiale, retras în comuna Tincova, jud. Severin. A fost nevoit să se retragă din Sibiu, unde a profesat peste 40 de ani ca profesor, compozitor, dirijor și în genere îndrumător al vieții muzicale, din cauza lipsurilor materiale.

Cântecelul lui, în majoritate luate din popor și prelucrate în așa chip ca să fie accesibile maselor, se cântă și apoi fiind publicate...

Vă rugăm să-l propuneți pentru un ajutor din fondul muzical care să-i ușureze anii bătrâneții înaintate⁹.

¹ Arh. st. Deva. *Comisariatul de Poliție Petroșani*, dosar nr. 2, 1939, fila 74 (copie; Deva, 19 04 1939).

² Ulterioarele modificări ale acestei legi au fost publicate în Monitorul Oficial, nr. 225 din 29 septembrie 1937 și 146 din 29 iunie 1938.

³ Ioan D. Chirescu (1889-1980), compozitor, dirijor al Societății corale „Carmen” (1)827-1950) și profesor.

⁴ Nicolae Oancea (1893-1974), compozitor, dirijor și profesor; director al Conservatorului de Muzică „Astra” din București (1935-1948).

⁵ Achim Stoia (1910-1973), preot și profesor, dirijor de cor și compozitor.

⁶ Gheorghe Șoima (1911-1985), preot și profesor, dirijor de cor și compozitor.

⁷ Ilarion Cocișiu (1910-1952), folclorist, profesor și dirijor de cor; pe timpul cât a fost elev la Școala Normală „Andrei Șaguna” din Sibiu a condus corul la îndemnul profesorului de muzică Timotei Popovici.

⁸ Timotei Popovici (1870-1950), compozitor, profesor și dirijor de cor.

⁹ Biblioteca Institutului de Etnografie și Folclor „Constantin Brăiloiu”, București, ms. 73, dosar 19.